

τις ἐρωτήσῃ τὴν συνείδησιν αὐτοῦ, ποτὲ δὲν θέλει ὁμολογήσῃ, ὅτι εἶναι ἕτοιμος νὰ παραβλέψῃ πάντα τὰ ἀγαθὰ, ὑπόληψιν, ἡσυχίαν, καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν, χωρὶς τινος ἐλπίδος βραβεῖων. Τίς λογικῶς κρίνων δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ σαυροῦνται μὲ τόσας δυστυχίας ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, χωρὶς ὁ Θεὸς νὰ ἀνταμείβῃ αὐτοὺς ἐν τῇ μελλούσῃ; χωρὶς ἐξ ἐναντίας νὰ κολάζῃ τοὺς καταφρονητὰς αὐτοῦ; Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἤθελεν εἶσθαι ἄδικος, βραβευτὴς τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν δυστυχίων, ὅπερ εἶναι ἄτοπον καὶ ἀδύνατον.

Γ'. *Ἐκ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας.* Τὸ σύστημα τῆς πολιτικῆς κοινωνίας εἶναι νὰ ἐμποδίσῃ τὰ ἀμαρτήματα δυνάμει τῶν νόμων· ἀλλ' ὑπὸ τῶν νόμων τούτων οὐδέποτε δύνανται νὰ ἐμποδισθῶσι τὰ κατ' ἰδίαν καὶ κρύφια ἀμαρτήματα, ἅτινα προξενοῦσι μεγάλας ζημίας εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. Εὐκόλως δύναται τις νὰ διώξῃ τὸν φανερόν ἐχθρόν, τὸν ἐπιβουλευόντα ὅμως καὶ ἐνεδρεύοντα εἶναι δυσκολώτατον ν' ἀποφύγῃ. Πρὸς τούτοις, οὐδὲ εἶναι δυνατόν πάντα τὰ ἀμαρτήματα νὰ χαλινώνωνται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν νόμων, ἢ πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἀκριβῶς νὰ προσδιορίζωνται· διότι εἰς τὴν ἡδυπάθειαν, εἰς τὴν φιλοκέρδειαν, εἰς τὴν φιλοδοξίαν, εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ εἰς ἄλλας ἐσωτερικὰς κακίας καὶ πάθη οὐδεμίαν τιμωρίαν, οὐδένα χαλινὸν δύνανται νὰ ἐβάλλῳσιν οἱ πολιτικοὶ νόμοι. Ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον, ἡ πρὸς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας ἐλευθεριότης, ἡ πρὸς τοὺς θλιβομένους ἀγαθοποιΐα, ἡ εὐγνωμοσύνη, καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἀρεταί, ὑπ' οὐδενὸς πολιτικοῦ νόμου προσταττόνται ῥητῶς. Ἐν λοιπὸν εἰς τὸσαῦτα ἀμαρτήματα δὲν ἦτο οὐδεμία προητοιμασμένη τιμωρία ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ἐν οἷς περὶ τοῦ αἰωνίου μέλλοντος φόβοι τῆς συνειδήσεως ἦσαν κενοί, πᾶν εἶδος κακίας ἤθελεν ἐφορμᾷ κατὰ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας· καὶ ἐκ τούτου ἀταξίαι καὶ ὀλεθροὶ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐν τοῖς ἀγαθοποιούσι, τοῖς ἐλευθερίοις, τοῖς εὐγνώμονας, καὶ ἄλλοις ἄλλας ἀρετάς ἐργαζομένοις, δὲν ἐπρόσμενεν οὐδεμία ἀμοιβή, δὲν ἤθελε μένει μετὰ τῶν ἀνθρώπων οὐδεμία ἀγάπη, οὐδεμία πίστις, οὐδεμία ἀγαθοποιΐα καὶ εὐγνωμοσύνη· ὥστε ἡ πολιτικὴ κοινωνία, ἣτις πρέπει νὰ περιθάλληται καὶ συντηρῇται μὲ ἀμοιβαίας εὐεργεσίας τῶν ἀνθρώπων, δὲν δύναται νὰ σώζῃται ἄνευ μελλούσης ἀνταποδόσεως.

Πρὸς τούτοις, οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι δὲν εἶναι πάντοτε συντεθειμένοι κατὰ τὸν κανόνα τῆς ἀκριβοῦς δικαιοσύνης. Ἐτι δὲ ἡ δικαστικὴ δύναμις ἐμπιστεύεται ἐνίοτε εἰς ἀνθρώπους σκληροὺς, ἀνεπιτηδείους, ἢ εὐκόλως νὰ πείθωνται καὶ νὰ δωροδοκῶνται· ἀλλὰ καὶ ἄμεμπτοι ἂν ᾔηται οἱ δικασταί, δὲν δύνανται νὰ ἐπικρυπνῶσι τοσοῦτον εἰς τὴν τήρησιν τῶν νόμων, ὥστε νὰ μὴ λανθάνωσιν αὐτοὺς πολλὰ ἀμαρτήματα· τέλος πάντων οἱ νόμοι δὲν δύνανται πάντοτε νὰ χαλινώνωσι τοὺς ἰσχυροὺς· ἡ σωτηρία δὲ καὶ ἀσφάλεια τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ἀπαιτεῖ νὰ